

Derya Yücel
Yazar
www.deryayucel.com

Derya Yücel
YAZAR
YAZAR HAKKINDA
DİĞER YAZILARI
TAKİP ET
YAZAR PAYLAŞ

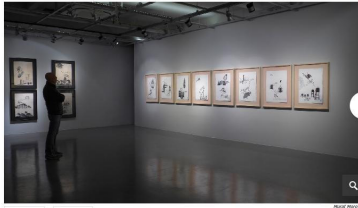
TAKİPÇİLERİ	YAZILARI
1	2

LOVE IT PAVLAS

1 2

MURAT MOROVA'nın Görsel Hikayeleri

Ravi olarak sanatçı

LOVE IT PAVLAS

1 2

"Deri Yurtukla mı iç tasavvuf?"

Geleniğin modern ile ilişkisindeki etkileşimi, gerçin, kırılma alanların ele alınması Türkiye görsel sanatı tarihinde özellikle 1970'li yıllardan itibaren izlenir. Ancak, geleniğin etkili olduğu bu yaygın coğrafyalarda modernizme soruşturarak derin kültürel sınırları her alanda hissedildiği gibi sanat pratiklerinde de yansımalar. İslami estetiği, nostaljik algılayış, folklorik yanıtıma, kaba okunması, eğitici bir öğreti ya da duruşun bir kalıp olarak değil, bitirilmiş bir birikimle sistemli ve köklü ama bir o kadar da zengin dili olarak kavranarak meşakkihi bir seçimdi. Özellikle modern sanat teorisinde ve günümüz sanat pratiklerinde ise "gelenek"le hesaplarını alanlar sadece edebiyatımız bu "deri"nin yurdulması zorlu bir süreç olarak belirir. Bu süreç 1980'li yıllardan itibaren üretimlerinde ortaya çıkan Murat Morova, geleneksel İslami ve İslami estetik dili nostaljik, etnografik bir malzeme olarak değil, bugünün estetik söylem ve kavramlarını kayıyaya bir ifade dili olarak alır. Hem Batı'nın hem de Doğu'nun temsil ettiği kuran, normatif kültürel hiyerarşileri itirazsızca kabul etmem ve yaratıcı görsel dili sıyasi/politik kavramlar çerçevesinde yeniden tesis eden Murat Morova, kendi estetiğini aralı olarak tanımlar. Kültürel, toplumsal, kimlik, üretimi, tüketimi olarak her türlü varoluş alanında kendine ait temselliği aratır kalıplar, belki de kalıpların tercih ederek sorgulamayı seçmiş olan sanatçı, bu yönde ele aldığı Doğu ve Batı mitolojilerinin ortasında kendi mitini yaratma çabasındaki günceller. Bu çabaları ona yaratma konusunda "yeni'nin" işlenişini" bağlar. Kendi yaratıcı kişisel miti de dahil hem geleneksel hem güncel tereddütleri bir bağlamlık değil terzine sıfırlanmış bir içtenlikle sahip çıkar. Bu nedenle sanatçının yaratıcı eylemi mirasın, hafızanın, belleğin yitimi ve yeniden inşası olarak tarif edilebilir.

Murat Morova, İslami estetiği kavramının heterodoks yanıyla ilgilidir. Biriktirdiği derinlik nispetinde gelenek, belki de sürekliliği önemseyen sanatçı, kişisel tarihi ve soycağıyla da ilgili olarak tasavvuf düşüncesiyle harmanlanan Mevlevî ve Bektaşî düşüncelerinden beslenir. Malum kitlenin kitlenin, bastırılmış tarihler ve "iseki" kültürel hassasiyet taşıyan ifade dilinde, kendi deyimlerle "edep" ve sorumluluk dahilinde hareket eder. Bu minivale, klasik estetik dili ile mahallî söylem ve sanatsal ifadeyi, güncel problemlerle derinleşen güncel ifadelerle etkileşim kurarak modernizmi önemser. Üretimi, geleneksel estetik dili ile bugünün estetik dili arasında kurulan kesime alanları olarak ortaya çıkar ki sanatçının bu yaklaşım, oryantalizm bir yeniden-üretim değil, İslami estetiğinin keşfedilmemiş politik imkanlarını "yağın"ın dilye sorgulatır.

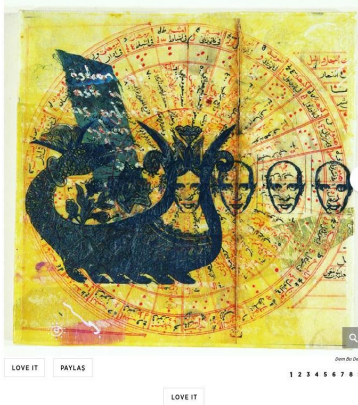
Sanatçı, İslami sanatların görsel belleğinde karşımıza çıkan, etnografik, mistik ve talismanik sembol ve formları birer ana form olarak kullanır. "Hayat"ta (1997) Ehl-i Beyt anılamadık el formunu, toplumsal özellikler olarak kabul edilen sanatkara, diğünme alışkanlıklarını sanatçı yayıncılarından oluşturduğu arşivin zemini olarak özetler. Sanatçının mitolojik alanı içinde sınırlı olduğu toplumsal hane halkları bu. Ya da tılsim gümbekler ve devşirlerin çehanelerinden referansları dınyevi bedenini kurguladığı ve işlevi gerçekleştirilen "Adak"ta (2006) kendi meşakkihi güncel miti ve sanatsal tarzlarına işaret eder. "Tarih-Kadim"le (2009) geleneksel mezar taş formları ve fotografik imge aracıyla bu coğrafyaya dair gözet dilinin çelişkili bir sorgulanması önerir.

Morova'nın, kaligrafî-yazı ile etkileşim kuran çalışmaları daha çok Süfî-İran ve Osmanlı sanat geleneğindeki figüratif form olarak ortaya çıkar. Suret (görülebilir olan) ve harf/kelime (ifade edilebilir olan) sonuçlarında gezinen formlar, soyut ve temsil olan aramızdaki sınırları da belirirlerdir. Sanatçı, yaygın coğrafyanın tezahürleri kültürel sırası ve mekânlıklarına kaligrafik formları ifade eder. Morova'nın bir bakıma leitmotiv olarak ele aldığı "insan-ı kimilî" figürü, ilahî tecellinin harfler, çizgiler, sıfırlar aracıyla yaratıldığı mananın harurluk içinde benzer bir şekilde ortaya çıkar. "Zem" (1993), "Zü-i-Sava" (1998), "Ten" (1999), "Zem Bu Dü" (2001) gibi seriler bu bağlamda ele alınabilir. Geleneksel form temsiline, radikal bir seçime ve şartları bir meydan okumaya dönüştüğü yapıtlardan "Ab Min-el-Aşk - Menem"ta (2004) kaligrafik hat formunda biriktiren belgenin bedenler, zaman, mekân ve aramız aralı alan eden meşakkihi kurgulanması oluşturur. Kimi zaman da "Fadâmmül-Mükkil"de (2008) olduğu gibi İslami olmayan, hegemonyaya, sınırları, baskıcı sistemler içinde gömlü bir dünya da adalet, hak, merhamet, vicdan tabaklarıyla kendi çemberleri içinde, ağır yükü altında hareket etmeye çalışan "insan-ı kimilî" meşakkihi süreklili bir meşakkihi izlenimi taşır.

Murat Morova'nın, kültürel mirası birer hafıza katmanları olarak bugüne tercüme ettiği çalışmaları "Tümünün Manzuralar" (Morova & Hıncıoğlu, 2009), "Makale Nasıf, Nijret ve Levi'nin minyatürlerine referans verir. Sanatçı, Batı geleneğinin serar ettiği görme ve bakma ikidarı üzerine kurulu hegemonik dili eleştirirken Doğu'ya ait görme biçimlerini de bir tür "yeni" peşaj haline getirir. Ya da "Kıybalımlı/Rayp Zaman"ta (2009) elef halindeki düşünmek ve seferi düşünceyi karşılaştırdığı, yabancılaştıran coğrafyalar ve farklılaşan manzaralar içinde bir "simdiki zaman"ı işaret eder. Göçebe izlenim, göçebe seyrinden manzaraları taşır. Yüzyetiminde aynı düzlem içinde hem soyut İslami düşünce meşakkihi yaratılır. Murat Morova'nın kişisel ya da toplumsal ipuçları dınyevi dünyaya/doğuya karşı hassasiyetle de kişisel görülebilir ve seçilebilir olarak üzerine pratikinde yerini alır. Sanatçı, kişisel felaketlerin, ekolojik kayıpların, doğa ve insan meşakkihinin göçebe umutsuzluğuna körtüklerin şahadetlerine işaret eder. "Kıssat-ı Hıncıoğlu" (2010) serisinde kadim hikayeleri, kadim efsaneleri ve sembolleri, bugünün manzaraları içinde tarih, ekoloji, temelilik, okunulmuş, nazım kavramları üzerinden ele alırken mitos olanda "gerçek" olanın meşakkihini deralar.

Murat Morova, bireysellikteki dualite (iki) ile çoğuldur. Aralı bir düşünce sistematiği içinde keşfedildiği sanat pratiğinde Doğu ve Batı'ya dair mitolojilerin "ortasında" kendi mitini tartışmaz bir tutarlılıkla yaratır. Sanatsal seyrinde bu arada çeyran eder. Geleneksel sanat estetiğinin güncel kavramlar çerçevesinde meşakkihinin, bakışlarının ve belleğinin kendine ait güncel bir ikonografik oluşturmuş olan sanatçının yapıtları, geniş bir zamanın, geçmişin olan "yeni" de devam ettiği bilgisini, güncel olanın dınyevi ve yarın da kapsayacağı görülmüş taşır. Morova, yapıtlarının taşıdığı estetik düşüncesi zaman algısı içinde, aktarıcıları ve aktarıcıları itidihlerini harçını ve kararı bir telâhla beneye çıkan bir "tari" olarak görsel hikayelerini inşa etmeye çıkar.

* Mevlâna "Mennevî II", Meh Yay, 1990, İstanbul, Çev. Vahid İzbudak, s. 174

LOVE IT PAVLAS

1 2 3 4 5 6 7 8 9

LOVE IT